

INTUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÈHISTORIA OCH RELIGION

Det särskilda diakonatet

En jämförande studie mellan Equmeniakyrkan och Svenska kyrkan
2018

The Ministry of Deaconate

A comparing study between Equmeniakyrkan (Uniting Church in Sweden)
and Svenska kyrkan (Church of Sweden)
2018

Karin Sigfeldt

Termin: H 2018
Kurs: RKT145 Diakonivetenskap, 15 hp
Nivå: Teologie kandidatexamen
Handledare: Professor Martin Berntsson

Abstract

This study is an analysis of the differences and the causes of the differences between Equmeniakyrkan (Uniting Church in Sweden) and Svenska kyrkan (Church of Sweden) concerning the ministry of deaconate.

The analysis is based on an overview of theological models for deaconates of the Western tradition. The aim is to identify the structure of the ministry of deaconates in respective denomination in relation to these models as a basis for the practical comparison of the two churches regarding the ministry of deaconate.

The result of the study shows that Equmeniakyrkan, with its congregational structure, have three types of ordained deaconates. Members of all the three categories can perform pastoral duties, due to the basic ruling principle of common priesthood.

As a Lutheran church The Church of Sweden has an Episcopal structure. The deaconate is a permanent ministry and the ordained deacons are not allowed to perform any ecclesiastical matters due to the basic nature of the rules of Church of Sweden.

Keyword: deacon, deaconate, ministry

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte	2
1.2	Frågeställningar	3
1.3	Metod	3
1.4	Tidigare forskning	4
1.5	Källor.....	5
1.6	Disposition	6
2	Teoretiska modeller för diakonat.....	8
2.1	Diakonatet – en kort historisk översikt	8
2.2	Sven-Erik Brodds beskrivna teologiska modeller för diakonat	9
2.2.1	<i>Diakonatet i en liturgisk-sakramental ämbetsmodell i fornkyrkan.....</i>	<i>10</i>
2.2.2	<i>Prästämberet som kyrkornas sakramentala ämbete med diakonatet som en grad inom detta.....</i>	<i>10</i>
2.2.3	<i>Monopresbyteriatet inom lutherdomen som fortsättning på den medeltida koncentrationen på prästämbetet och diakonatets försvinnande.....</i>	<i>11</i>
2.2.4	<i>Ett administrativ-karitativt diakonat som en del av kyrkans ämbete i calvinsk reformation</i>	<i>11</i>
2.2.5	<i>Moderhusdiakonin som uttryck för en differentierad ecklesiologi och ett begynnande uppbrott ur monopresbyteriatet.....</i>	<i>12</i>
2.2.6	<i>Pastorsdiakonernas tjänst som funktionellt motiverat stöd åt prästämbetet.....</i>	<i>13</i>

2.2.7	<i>Pastoralt diakonat i den romersk-katolska kyrkan som funktionellt motiverat stöd för prästämbetet</i>	13
2.2.8	<i>Diakonerna som spegling av hela församlingens uppdrag i baptistisk tradition</i> 14	
2.3	Ämbetsdiakonattet.....	14
3	Diakonaternas utveckling i Equmeniakyrkan och Svenska kyrkan	16
3.1	Diakonaten i Equmeniakyrkans bildarsamfund	16
3.2	Diakonaternas historik i Svenska kyrkan	18
4	Analys av Equmeniakyrkans och Svenska kyrkans särskilda diakonat	21
4.1	Ämbetssyn och diakonat inom Equmeniakyrkan.....	21
4.1.1	<i>Equmeniakyrkans ämbetssyn</i>	22
4.1.2	<i>Diakonernas utbildning i Equmeniakyrkan</i>	23
4.1.3	<i>Antagning av diakoner till Equmeniakyrkan</i>	23
4.1.4	<i>Ordination av diakoner i Equmeniakyrkan</i>	24
4.1.5	<i>Diakonernas funktion i Equmeniakyrkan enligt gällande regelverk</i>	25
4.1.6	<i>Diakonernas förväntade verksamhetsområden i Equmeniakyrkan</i>	26
4.2	Ämbetssyn och diakonat inom Svenska kyrkan.....	27
4.2.1	<i>Svenska kyrkans ämbetssyn</i>	27
4.2.2	<i>Diakonernas utbildning i Svenska kyrkan</i>	28
4.2.3	<i>Antagning av diakoner till Svenska kyrkan</i>	28
4.2.4	<i>Vigning av diakoner i Svenska kyrkan</i>	29

4.2.5	<i>Diakoners funktion i Svenska kyrkan enligt gällande regelverk</i>	30
4.2.6	<i>Diakoners förväntade verksamhetsområden i Svenska kyrkan</i>	31
4.3	Diakonats roll i ekumenisk överenskommelse	32
5	Diskussion	35
5.1	Ekumeniakyrkans särskilda diakonat - diskussion	35
5.2	Svenska kyrkans särskilda diakonat - diskussion	38
5.3	Komparativ studie	39
6	Behov av vidare studier	41
	Referenser	43
	Källor	43
	Internetkällor	44
	Litteratur	45

1 Inledning

Diakonat har sin motivering i en tänkt ecklesiologi. Detta innebär att diakoni är en del av kyrkans väsen och ett nödvändigt kriterium för att en kristen gemenskap skall kunna kallas kyrka. Detta innebär att om kristna samlas kring förkunnelse och sakrament men är likgiltiga för människors lidanden så är det inte en kyrka enligt Mats J. Hansson i *Diakoni tolkning, historik, praktik* från 2008. Diakoni är ett gemensamt uppdrag för församlingen och är kanaliserat i diakonat. Diakonat är hela den kontext som en diakon verkar i tillsammans med församlingen inom det sammanhang där diakoni utförs. Hit räknas även de förväntningar som finns på en diakons agerande, arbetsorganisation, ekonomiska ramar samt diakonal teologi.¹

Equmeniakyrkan bildades 2011. Den har en kongregationell och konnektional struktur med rötter i 1800-talets väckelserörelser med frikyrkostraditioner från de tre bildarsamfundet Svenska Missionskyrkan, Svenska Baptistförbundet och Metodistkyrkan i Sverige. Den har ett tvåledat ämbete med pastor och diakon samt en episkopal funktion.

Svenska kyrkan har en evangelisk-luthersk episkopal struktur djupt förankrad i en flerhundraårig statskyrkostradition med bekännelseskrifter från 1500-talet. Den har ett treledat ämbete med biskop, präst och diakon. Den ombildades år 2000 då den upphörde att vara bunden till staten.

Båda samfundet som är föremål för denna studie har ett diakonat som har varierat över tid. Dess funktion i respektive samfund har motiverats utifrån olikartade teologiska grundpremissor. Problematiken i denna uppsats är grundad i den oklarhet som råder i vår egen samtid när det gäller vad som egentligen skiljer i de teologiska uppfattningarna om diakonämbetet mellan de båda samfundet.

¹ Hansson, Mats J., i *Diakoni tolkning, historik, praktik*, 2008, s. 54-55.

Problematiken påverkas av att Equmeniakyrkan, trots sina rötter, är ett relativt nybildat samfund med ny kyrkoorganisation. Svenska kyrkan är även den relativt nyligen ombildad vilket medfört en rad nyordningar för diakonatet.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att med hjälp av beskrivna teologiska modeller och normativa dokument, utfärdade av respektive samfund under perioden 2014-2018, jämföra förståelsen av diakonatet inom Equmeniakyrkan och Svenska kyrkan. Med normativa dokument avses för Equmeniakyrkans del *Teologisk grund för Equmeniakyrkan* och *Kyrkohandbok för Equmeniakyrkans församlingar* samt utredningarna ”Diakonater inom Equmeniakyrkan” och ”I kyrkans tjänst”. Svenska kyrkans normativa dokument är *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* och *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan* samt utredningen ”En presentation av tre empiriska studier av den församlings-diakonala verksamheten i Stockholms stift 2016/2017”. Dessutom har jag använt mig av de båda biskopsbrev *Ett biskopsbrev om diakoni* och *Kallad till diakon och präst*.

De teologiska modellerna för diakonat utgör uppsatsens teoretiska ram och baseras på de beskrivna modeller för diakonat som Sven-Erik Brodd lanserade 1992. Dessa kommer att beskrivas mer utförligt i ett senare kapitel. Min utgångspunkt är att dessa modeller tydliggör de särskilda diakonaten och kan utgöra en bas för en jämförande studie mellan Equmeniakyrkans och Svenska kyrkans särskilda diakonat.

Ett sekundärt syfte är att öka förståelsen för olika uppfattningar av vad ett särskilt diakonat innebär. Jag är själv ordinerad diakon inom Equmeniakyrkan och har ofta frågat mig själv, kollegor och kyrkoledning om skillnader mellan Equmeniakyrkans och Svenska kyrkans diakonat.

Studien avgränsar sig till de förhållanden som rådde i respektive samfund 2018.

1.2 Frågeställningar

- På vilket eller vilka sätt relaterar de särskilda diakonaten i Equmeniakyrkan och Svenska kyrkan till Brodds teologiska modeller för diakonat?
- På vilket sätt inverkar diakonatens historiska utveckling, samfundens ecklesiologier och ämbetssyner de särskilda diakonaten i Equmeniakyrkan och Svenska kyrkan 2018?
- Hur formar de båda samfundens normativa dokument de särskilda diakonaten inom de båda samfunden och på vilket sätt är de liknande och skiljaktiga?

1.3 Metod

För att klarlägga hur diakonaten förstods år 2018 har jag granskat de båda samfundens egna normativa dokument med avseende på diakoni, ämbetssyn, utbildning, antagning och ordination respektive vigning, funktion och förväntade verksamhetsområden. Jag har granskat vad en diakon har för befogenhet i sitt ämbetsutövande och därvid har jag också, särskilt gällande Svenska kyrkan, undersökt de avsnitt som gäller kyrkliga handlingar som endast präst får utföra. Jag har valt att jämföra källor från de båda samfunden med varandra. Källorna utgörs av *Teologisk grund för Equmeniakyrkan* som jämförs med *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* samt *Kyrkohandbok för Equmeniakyrkans församlingar* som jämförs med *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan*. Jag har studerat respektive samfunds egna utredningar och Svenska kyrkans biskopsbrev. Därtill kommer sekundärkällor om diakonaten. Min läsning har fokuserats kring vad synen på ämbetet och respektive samfunds ecklesiologi innebär för utövandet av det särskilda diakonattet.

Jag har gjort en komparativ studie baserad på empiriskt material. Anledningen till att jag använt denna metod är att det finns källmaterial. Diakoni är i stora stycken en tyst kunskap som utförs mellan utförare och mottagare utan insyn. Detta gör det särskilda diakonattet svårfångat.

För Equmeniakyrkans del har jag utifrån ovan nämnda läsningsprinciper undersökt *Teologisk grund för Equmeniakyrkan* från 2011 och 2016 års *Kyrkohandbok för Equmeniakyrkans församlingar*, uppgifter hämtade från Bromma Folkhögskola avseende diakonutbildningen samt de interna utredningarna ”Diakonattet inom Equmeniakyrkan” och ”I kyrkans tjänst”.

Källor gällande Svenska kyrkan utgörs av 2018 års *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* och *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan*, uppgifter hämtade från Svenska kyrkans utbildningsinstitut avseende diakonutbildningen, utredningen ”Diakonins strukturer” samt de båda biskopsbrev *Kallad till diakon och präst* och *Ett biskopsbrev om diakoni*.

Från Sveriges Kristna Råd har jag hämtat skrifterna *Diakoni mer än ord* samt *Dop, nattvard, ämbete*. Samarbetsavtalet ”Ekumenisk överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Equmeniakyrkan”, som började gälla 2017, har använts för att förstå vad som förenar och vad som är skiljande mellan de båda samfundet, särskilt med avseende på diakonattet.

1.4 Tidigare forskning

Equmeniakyrkan och Svenska kyrkan har var för sig gjort utredningar om sina särskilda diakonat. På uppdrag av Equmeniakyrkan har Hans Andreasson avgett rapporten ”Diakonattet inom Equmeniakyrkan” i oktober 2017. ”I kyrkans tjänst: En utredning gällande diakoners och pastorers ställning i Equmeniakyrkan” av Daniel Strömner presenterades 2018. Svenska kyrkan presenterade 2017 studien ”Diakonins strukturer: En presentation av tre empiriska studier av den församlingsdiakonala verksamheten i Stockholm stift 2017” av Charlotte Engel och Elisabeth Christiansson. Dessutom har de båda samfundet en mellankyrklig överenskommelse, ”Överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Equmeniakyrkan”, vilket trädde i kraft 2017.

Någon studie som direkt jämför de båda samfundens ämbetssyn och särskilda diakonat har jag inte funnit. Då tidigare forskning i ämnet saknas finner jag det angeläget att klargöra hur det förhåller sig med att genomföra en komparativ studie. Det finns riklig forskning om diakoni men jag finner ingen som har jämfört de särskilda diakonaten. Jag

har inte heller funnit någon studie som jämför de båda samfundens diakonat mot Brodds teoretiska modeller för diakonat.

En kortfattad beskrivning av svensk samtida diakoniforskning är titlar som finns upptagna i litteraturlistan för kursen Diakonivetenskap som ges vid Uppsala universitet.² Den innefattar *Diakoni: tolkning, historik, praktik* (2008) av Blennberger, Hansson med flera. Det är ett brett samlingsverk om diakoni. *Välfärdsinsatser på religiös grund: förväntningar och problem* (2014) av Anders Bäckström. Det är en antologi om religiösa aktörers roll i välfärden. *En bra plats att vara på: en antropologisk studie av mångfaldsarbete och identitetsskapande inom Svenska kyrkan* (2016) av Kristina Helgesson Kjellin. Den består av fältstudier och reflektioner angående Svenska kyrkans förändrade roll i en mångkulturell kontext. *Nya möjligheter: Svenska kyrkans sociala roll i 2000-talets Sverige* (2009) av Elisabeth Hjalmarsson är en inomkyrklig reflektion inom Svenska kyrkan om hennes socialpolitiska ansvarstaganden i samhället. *Religion och socialt arbete* (2014) av Johan Gärde ger en bild av religionens roll i synen på karitativt arbete då den återtar utrymme i det offentliga rummet. *Från moderhuset till domkyrkan: upptagning, invigning och vigning av diakoner och diakonissor i Svenska kyrkan 1855-1999* (2005) av Helena Inghammar är en doktorsavhandling om Svenska kyrkans diakonala historia.

Signifikant för svensk litteratur om diakoni är att den har Svenska kyrkans diakonat som norm.

1.5 Källor

De källor jag har valt att använda mig av är de båda samfundens teologiska dokument vilket för Equmeniakyrkans del utgör av *Teologisk grund för Equmeniakyrkan* (2011) och *Kyrkohandbok för Equmeniakyrkans församlingar* (2016). Jag har även använt mig av

² <http://www.uu.se/utbildning/utbildningar/selma/kursplan/?kpid=36275&lasar=18%2F19&typ=1>

dokument hämtade från Equmeniakyrkans hemsida på Internet. Där har jag använt ”Gudstjänstkläder” och utredningarna ”Diakonater inom Equmeniakyrkan” och ”I kyrkans tjänst”. ”Diakonater inom Equmeniakyrkan” är en utredning som gjorts 2017 av Hans Andreasson på uppdrag av Teologiska kommittén. ”I kyrkans tjänst” är en utredning av Daniel Strömner med projektråd från 2018. Den handlar om pastorers och diakoners ställning inom Equmeniakyrkan. Den är beställd av kyrkostyrelsen. För att klargöra progressionen i upptagningen till det särskilda diakonater har jag använt mig av Bromma folkhögskolas hemsida ”Diakonal utbildning”.

Svenska kyrkans teologiska normativa dokument utgörs av *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* (2018) och *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan* (2018). De båda biskopsbrev *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan* och *Ett biskopsbrev om diakoni* utgör viktiga källor. För diakonutbildningen i Svenska kyrkan har jag använt mig av internetsidorna ”Utbildningsinstitutet – pastoralteologisk utbildning – diakon” samt ”kursplaner – diakonprogrammet”. Den interna utredningen ”Diakonins strukturer” från 2017 är en källa till Svenska kyrkans församlingsdiakonala verksamhet i vår samtida kontext.

Övriga källor jag ansett behövliga för att rama in min frågeställning är *Diakoni mer än ord* och *Dop, nattvard, ämbete*, båda från Sveriges kristna råd. ”Ekumenisk överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Equmeniakyrkan” är en källa till den jämförande studie mellan de båda samfundet.

1.6 Disposition

I denna uppsats utgörs teoridelen av kapitlet ”Teoretiska modeller för diakonater”. Kapitel inleds med ”Diakonater - en kort översikt” i syfte att beskriva nytestamentligt diakonater och ge en beskrivning av fornkyrkans diakonissor. Därpå följer ”Sven-Erik Brodds beskrivna teologiska modeller för diakonater” där åtta teologiska modeller för diakonater i västkyrklig kontext beskrivs utförligt. Diakonatermodellerna beskrev Brodd i *Diakonater*

från ekklesiologi till pastoral praxis (1992). "Ämbetsdiakonaten"³ har fått en egen rubrik då det endast är skönjbart i Brodds modeller.

"Diakonaternas utveckling i Ekumenisk kyrka och Svenska kyrkan" har fått ett eget kapitel". Samfundens diakonala historia erfordras för att förstå hur de inverkat på samtidens diakonat.

2018 års diakonat tydliggörs i kapitlet "Analys av Ekumenisk kyrkans och Svenska kyrkans särskilda diakonat". Här analyserar jag samfundens diakonat genom deras normerande dokument, utredningar, biskopsbrev, utbildningar och ordination/vigning. I detta kapitlet gestaltas samfundens samtida särskilda diakonat.

I uppsatsen är "Diskussion" den plats där jag diskuterar analysen med en komparativ metod. Ekumenisk kyrkans och Svenska kyrkans diakonat jämförs mot Brodds teologiska modeller för diakonat. Här görs även en jämförelse mellan Ekumenisk kyrkans och Svenska kyrkans diakonat.

I det avslutande kapitlet "Behov av vidare studier" reflekterar jag över ekklesiologins betydelse för ämbetssyn och diakonat.

³ Brodd, Sven-Erik, *Diakonaten från ekklesiologi till pastoral praxis*, 1992, s. 57.

2 Teoretiska modeller för diakonat

Diakonik är en benämning som används för att beskriva studier av kyrkans diakonat inom det praktisk teologiska fältet. Det finns flera teologiska modeller för diakonat, både genom kristendomens historiska perioder och i vår samtids olika kyrkotraditioner. Sven-Erik Brodd ger en överskådlig introduktion i *Diakonatet från ecklesiologi till pastoral praxis* från 1992.⁴

I detta kapitel skall jag gå igenom de teologiska modeller som Brodd beskriver. Dessa modeller använder jag senare som redskap för min jämförelse mellan Equmeniakyrkans och Svenska kyrkans diakonat. Jag har valt att använda mig av Brodds forskning om diakonat då den är inriktad på diakonat i västkyrklig tradition. Brodds teologiska modeller för diakonat formulerades 1992. Jag finner dem relevanta då de är teologiskt grundade. Någon nyare forskning som belyser olika teologiska modeller för diakonat har jag inte funnit.

”Diakonatet – en kort historisk översikt” har jag valt att ta med för att förankra diakonatet i Bibeln och för att belysa att kvinnor innehade kyrkans ministerium.

2.1 Diakonatet – en kort historisk översikt

I Apostlagärningarna 6:1–6 beskrivs det hur sju medhjälpare utses. Det klagades på att de grekisktalande änkorna åsidosattes vid den dagliga måltiden. I syfte att åtgärda detta kallade ”de tolv” samman den växande skaran av lärjungar. De fick i uppgift att utse sju män med gott anseende som var fyllda av ande och vishet. De valde Stefanos en man fylld med tro och Helig Ande och sex ytterligare namngivna män. Apostlarna bad en bön och lade händerna på dem.⁵

⁴ Brodd, 1992, s. 44, 56.

⁵ Bibel 2000, Apg 6:1-6.

De apostoliska konstitutionerna är en samling skrifter med bland annat kyrkoordning sammanställt år 380. I den finns det en vigningsliturgi för diakonissor. Som exempel benämns Foibe *διάκονον* i Romarbrevets kapitel 16 som en term för det ämbete hon innehar. Detta ses som en bekräftelse på att det fanns diakonissor i den hellenistisk-kristna kontexten. I en text med ursprung från 200-talet beskrivs diakonissan som den som representerar parakleten, vilket anges i femininum i bevarade manuskript. Parakletens uppgift är att utföra Kristus vilja och därför kan hon bara handla på Kristi uppdrag. Det är klarlagt att kvinnor utövade kyrkans ämbete, ministerium, genom att undervisa kvinnor och barn samt att de utförde den liturgiska dophandlingen att nedsänka de nakna kvinnorna i dopvattnet och smörja deras kroppar med olja. Efter dopet klädde diakonissan den nydöpta i vit dopdräkt. Det förelåg inga teologiska hinder för kvinnor att utföra dophandlingen.⁶

Brodd beskriver att kvinnors plats i den tidiga kyrkan senare blev mer undandragen och han drar slutsatsen att ”Uppenbarligen har kvinnor under en viss period i kyrkans historia haft en sådan ställning i kyrkolivet att reaktionen måste medföra en reduktion”.⁷

2.2 Sven-Erik Brodds beskrivna teologiska modeller för diakonat

De modeller som beskrivs här är hämtade från *Diakonatet från ecklesiologi till pastoral praxis* från 1992, utgiven av Svenska kyrkans forskningsråd och författaren. Bokens omslag har en bild på Svenska kyrkans diakonsmycke och det framgår vid läsning av den att den har Svenska kyrkan som norm för diakonat. De ”Teologiska modeller för diakonatet i historia och nutid” som beskrivs av Sven-Erik Brodd är teologisk grundade och utgör teori för min jämförande studie.

⁶ Brodd, 1992, s. 206-207.

⁷ Brodd, 1992, s. 208-209.

2.2.1 *Diakonaten i en liturgisk-sakramental ämbetsmodell i fornkyrkan*

Brodd beskriver en modell med liturgisk-sakramentala uppgifter för diakonaten som växte fram under 100-talet där diakonen har ekonomiskt ansvar i församlingen samt biträder biskopen vid eukaristin. I fornkyrkan ansågs biskopen representera Gud, prästerna representerade apostlarna och diakonen representerade Kristus. Eukaristin hade en central betydelse och den gudomliga uppenbarelsen i Gud och Kristus gjorde banden mellan biskop och diakon starka.⁸

Det som är utmärkande för det fornkyrkliga diakonaten är diakonen som gudomlig uppenbarelse av Kristus. Diakonen var nödvändig för framställande av mässoffer.

2.2.2 *Prästämvet som kyrkornas sakramentala ämbete med diakonaten som en grad inom detta*

Med denna modellen beskriver Brodd att prästerna blir ett heligt centrum för kyrkan och att kyrkan förverkligas genom dem. Prästerna innehade ämbetets fullhet och förmågan att framställa mässoffer (sacerdotium). I en sakramentsutläggning från medeltiden framgår det att prästämbetets sju grader är; akolyt, exorcist, lector, ostiarie, subdiakon, diakon och slutligen präst. Diakonens utbildning var präglad av dennes roll som framtida präst och diakonens uppgift var liturgisk. Diakonaten var, enligt Brodd, i hög grad bestämt av prästerskapet som norm.⁹

Särskiljande för detta diakonat är att det är ett led i att bli präst.

⁸ Brodd Sven-Erik, *Diakonen i Mässan*, 2005, s. 115-116.

⁹ Brodd, 1992, s.47-48, 56.

2.2.3 Monopresbyteriatet inom lutherdomen som fortsättning på den medeltida koncentrationen på prästämbetet och diakonatets försvinnande

I denna modellen innehar prästerna kyrkans hela ministerium. I Svenska kyrkan erkänner man Augsburgska bekännelsen och i den nämns ordet diakon endast en gång och då som beteckningen ”hjälppräst”. Enligt den rådande lutherska teologin har prästen ”verbi divini minister”, det vill säga innehavare av det fulla ämbetet. Diakonen som med-tjänare (kommunminister) till prästen hade inga karitativa uppdrag. Monopresbyteriatet kom att avspegla sig i prästens vigningslöften ända fram till 1942 då ”kristlig omvårdnad om de sjuka, fattiga och värnlösa” ingick som prästens löften. I denna modell har diakonatet utarbetats som ett behov av komplement till prästen enligt Brodd.¹⁰

Monopresbyteriatet kännetecknas av att diakonatet inte har någon egen funktion.

2.2.4 Ett administrativ-karitativt diakonat som en del av kyrkans ämbete i calvinsk reformation

Calvins nytestamentliga funktionsmodell för diakonat utgörs av diakoner som är andliga ledare. Reformatorn Calvin hade en modell med diakonatet i ett sammanhållet ecklesiologiskt sammanhang som en del av kyrkans ämbete med tydlig koppling till de funktioner som anges i Nya Testamentet såsom förvaltande av sakramentet, förkunnelse, administration, kyrkotukt och social omsorg. Funktionerna spreds på många personer, i enlighet med läran om Kristi kropp. Vanligtvis räknar man med att Calvins lära har fyra olika kyrkliga ämbeten: doktor, pastor, presbyt/äldste och diakon. I denna uppräknings anses doktor och pastor vara klerker medan diakon och äldste tillhörde lekfolket. Brodd menar att det calvinska diakonatet har tydlig ecklesiologisk grund.¹¹

¹⁰ Brodd, 1992, s. 48-49, 56.

¹¹ Brodd, 1992, s. 49-50, 56.

Utmärkande för det calvinska diakonatet är att diakonen förvaltar sakramentet och förkunnar.

2.2.5 Moderhusdiakonin som uttryck för en differentierad ecklesiologi och ett begynnande uppbrott ur monopresbyteriatet

1800-talet innebar en renässans för diakonin inom Svenska kyrkan genom modellen med moderhusdiakoniat. Det var starkt knutet till Svenska kyrkan men organiserat i fristående föreningar. Med bland annat romersk-katolska barmhärtighetssystrar som förebild organiserades lekmän inom den pietistiska väckelsens sociala inriktning det kvinnliga diakonatet. Diakonissorna fick avlägga löften om att tjäna Kristus, varandra och de elända. Diakonissorna levde i en typ av kommunitet. Moderhusdiakoniatet var fristående anstalter med egna diakoniss-vigningar till tjänst ute i samhället. Moderhus var en nyhet inom den lutherska kyrkan och tanken bakom dem var att särskilt fromma kristna skulle bilda en kyrka i kyrkan (*ecclesiola in ecclesia*). Den inre missionen var ett sätt att hålla samman diakoni och mission. Konservativ teologi om att socialt ansvar inte var kyrkans uppgift tvingade fram en organisation utanför kyrkan. Moderhusen kom med tiden att utveckla sig som utbildningsanstalter. Den teologiska modellen utvecklade kallelsetanken mot ämbetsdiakoni.¹²

Signifikativt för moderhusdiakoniatet var att systrarna hade sin utkomst och sin sociala trygghet i moderhuset och att de var vigda till tjänst i samhället.

¹² Brodd, 1992, s. 50-52.

2.2.6 Pastorsdiakonernas tjänst som funktionellt motiverat stöd åt prästämbetet

Den teologiska modellen för pastorsdiakoniat är att biträda prästen i ämbetsutövningen. Det rådde brist på präster inom Svenska kyrkan och därför vigdes manliga pastorsdiakoner av biskop mellan åren 1925-1935. De ansågs vara lekmän med anledning av att de inte hade akademisk utbildning i teologi och deras ställning i kyrkan var omtvistad. Pastordiakonernas uppgift var lekmanpredikan. Denna diakonatmodell följde, enligt Brodd, den luterska tanken om diakon som komplement till prästen.¹³

Det som är utmärkande för denna modell är att den var funktionalistisk som ”en hjälptjänst åt prästämbetet”. Den upphörde när det inte längre förelåg prästbrist.

2.2.7 Pastoralt diakonat i den romersk-katolska kyrkan som funktionellt motiverat stöd för prästämbetet

På 1960-talet beslutade den romersk-katolska kyrkan att viga diakoner till ett ständigt diakonat. Diakonerna levde ute i samhället och var gifta. Diakonaten anses vara sakramentalt och som en del av kyrkans enda ämbete som är utformat som tre. Det ständiga diakonaten anses vara tjänst (ministerium) med i huvudsak pastorala uppgifter såsom att assistera i liturgin, döpa, utdelande av nattvard, vigsel, begravning, läsa evangelium och predika, utöva karitativ och social verksamhet, administrera samt vara kyrkoherde i skingrade församlingar. En av anledningarna till inrättandet av det ständiga diakonaten var prästbrist och en vanlig kritik mot det är att dessa anses vara ”halvpräster”. Inom katolicismen är det prästämbetet som är bestämningen för diakonaten anser Brodd.¹⁴

Kännetecknande för denna typ av diakonat är pastorala uppgifter.

¹³ Brodd, 1992, s. 52-53.

¹⁴ Brodd, 1992, s. 53-54, 56.

2.2.8 *Diakonerna som spegling av hela församlingens uppdrag i baptistisk tradition*

Den teologiska modellen för det baptistiska diakonatet vilar på en ecklesiologisk uppfattning om församlingen som Kristi kropp. Inom den kongregationalistiska baptismen så förväntas varje troende vara bärare av det allmänna prästadömet och i kraft av det predika, handha dop och nattvard samt utöva diakoni. Det finns två huvudfåror inom baptistisk diakoni. Den ena uppfattar diakonerna som lekmän. Den andra ser avskiljningen som diakon som jämställt med avskiljningen som pastor och äldste. Diakoner kan bli valda eller avskilda. Avskiljningen kan vara tidsbegränsad eller livslång och sker som en lydnadsakt gentemot nytestamentlig församlingsordning. Den treledade särskilda tjänsten äldste, pastor och diakon kan ses som uttryck av teologiskt släktskap till andra kyrkotraditioners treledade tjänster. Diakonerna biträder pastorn vid nattvarden och i kyrkotukten. De har även administrativa sysslor av ecklesiologisk betydelse. Diakonissor innehar karitativt uppdrag och är inte att likställa med diakon. Brodd hävdar att det baptistiska diakonatet har en ecklesiologisk grund.¹⁵

Signifikativt för det baptistiska diakonatet är att diakonen utför kyrkliga handlingar med stöd av det allmänna prästadömet.

2.3 Ämbetsdiakonater

Ämbetsdiakonater är endast skönjbar i Sven-Erik Brodds *Diakonater från ecklesiologi till pastoral praxis* från 1992. När Brodd beskrevs teologiska modeller för diakonat var Eukumeniakyrkan inte bildad och Svenska kyrkan var statlig. Med ämbetsdiakonater avses ett diakonat med ordinerade/vigda diakoner som har genomgått en omfattande utbildning och prövning av sina samfund. De har en anställning, lön och semester. De utgör en professionell yrkeskår samtidigt som de utövar sitt kall. Ämbetsdiakonater förhåller sig

¹⁵ Brodd, 1992, s. 54-56.

till sitt samfunds normativa dokument. Inom Equmeniakyrkan har ämbetsdiakonaten vuxit fram ur praxis och diakoner med anställning i församling. Ämbetsdiakonaten har vuxit fram inom Svenska kyrkan från att vara en lekmannatjänst eller ordensliv till att bli ett kyrkans ämbete. Utvecklingen kan betecknas som en total omvandling. Brodd drar slutsatsen att diakonaten inom Svenska kyrkan blev ett ämbete med 1986 års beslut av Kyrkomötet samt Biskopsmötets tolkning av detta 1990. Brodd tillägger att "ämbetet är en tjänst, medan däremot inte alla tjänster tillhör kyrkans ämbete".¹⁶

Det som är kännetecknande för ämbetsdiakonaten är att det har vuxit fram ur de båda samfundens historik, normativa dokument och praxis. Ämbetsdiakonaten beskrivs i denna studie i kapitlet "Analys av Equmeniakyrkans och Svenska kyrkans särskilda diakonat"

¹⁶ Brodd, 1992, s. 57.

3 Diakonaterns utveckling i Equmeniakyrkan och Svenska kyrkan

Detta kapitel ger en sammanfattande beskrivning av de båda samfundens diakonat och hur de har växt fram och varit föremål för omprövningar över tid.

3.1 Diakonaten i Equmeniakyrkans bildarsamfund

Diakonaten inom Equmeniakyrkan har sin grund i de tre bildarsamfundens historia. De tre bildarsamfundena är Svenska Missionskyrkan, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Baptistförbundet.

Svenska Missionskyrkan, tidigare Svenska Missionsförbundet, har haft en utveckling med stora lokala skillnader. Nöden var stor i Stockholm vintern 1874-75 och året därpå startade en anstalt i Vita Bergen i Stockholm för utbildning av ”bibelkvinnor”. Banden mellan föreståndarinnan Elsa Borgs bibelkvinnohem och Svenska Missionsförbundet var starka men saknade officiell bindning.¹⁷ 1909 startade Svenska Missionsförbundet en egen utbildning av församlingssystrar. Svenska Missionsförbundets församlingssysteminstitution blev en professionalisering av den tidigare lekmanaledda församlingsdiakonin. Dräkterna som församlingssystrarna bar var likartade med de som Svenska kyrkans diakonissor bar.¹⁸

Vid generalkonferensen 1965 avskildes församlingssystrar på sätt som liknade pastorernas avskiljning. Diakonissa som titel kom i bruk i slutet av 1960-talet. Mellan åren 1973-1983 bedrev inte Svenska Missionsförbundet någon egen utbildning av

¹⁷ Liv och rörelse, s. 63, 100-101, 173, 239.

¹⁸ Palmær, George, i *Väckelse och social gärning*, 1938, s. 88-90.

diakoner utan förlade utbildningen till Samariterhemmet i Uppsala.¹⁹ Diakonsmycket med ett kors omslutet av ett hjärta togs i bruk 1974.²⁰

I början av 1980-talet startades en egen diakonutbildning. Diakon blev ett påbyggnadsår till fritidsledarlinjen eller som en förlängning av sjukvårdande, social eller pedagogisk utbildning. Diakon blev en könsneutral ämbets-betäckning 1990. Fem år senare introducerades den gröna diakonskjortan. Ordningen med att ordinera diakoner infördes 1997.²¹

Inom baptismen har diakon varit ett uppdrag för valda lekmän parallellt med ett avskilt diakonat som var jämbördigt med pastor. Diakonerna hade till uppgift att vara behjälpliga vid nattvardsfirandet, biträda pastorn vid kyrkotukt samt sköta församlingens administration. Diakonissor hade ett karitativt uppdrag och var inte likvärdig med diakon.²² Svenska Baptistförbundets egen jubileumsskrift, *Tro Frihet Gemenskap Svensk Baptism genom 150 år* från 1998, beskriver inte något karitativt diakonat mer än med ett kort omnämnande av kvinnoföreningar. Som exempel omnämns en förening som bildades i Stockholm år 1856 vilken bestod av femton ”fruntimmer”. Den hade till uppgift att hjälpa fattiga söndagsskolebarn.²³

I skriften *Metodistkyrkan i Sverige: Några grunddrag av dess uppkomst och utveckling* från 1923 beskriver författaren hur en diakonissförening bildades år 1900 i Göteborg med Betaniahemmet som förebild. På 20-talet var det 20 systrar och därtill ett antal provsysstrar vilka hade utbildas vid olika anstalter i Tyskland.²⁴ I *Metodistkyrkans Kvinnoförenings jubileumsskrift* från 1958 berättas att kvinnorna redan före andra världskriget bedrivit socialt arbete.²⁵ I *Kyrkohandbok för Metodistkyrkan* från 1968 finns en liturgi för

¹⁹ Andreasson, Hans, *Diakonater inom Ekumenisk kyrkan*, 2017, s. 9.

²⁰ <http://blogg.missionskyrkan.se/diakonibloggen/2011/05/28/missionkyrkans-diakonsmycke/>

²¹ Andreasson, 2017, s. 26, 33, 36, 38.

²² Brodd, 1992, s. 54-55.

²³ Lantz, Ragni, i *Tro Frihet Gemenskap* s. 123-124.

²⁴ Julén, Jonatan, *Metodistkyrkan i Sverige: Några grunddrag av dess uppkomst och utveckling*, 1923, s. 59-61.

²⁵ Arnheim, Selma, i MKK:s jubileumsskrift, 1958, s. 7.

ordination av diakoner och lokaldiakoner. Ordinationen leddes av biskop. I ordningen benämns ordinanderna ”bröder” och det framgår av ordinationslöftena att det är ett predikoämbete. Diakonens uppgifter var liturgiska vid nattvardsfirande, besöka sjuka och att döpa.²⁶ 1996 infördes ett ständigt diakonat inom Metodistkyrkan med ordinerade diakoner som hade samma rättigheter som äldste.²⁷

Equmeniakyrkans diakonat har således växt fram utifrån den kontext de verkat inom och är svårdefinierat då det har varit olika ecklesiologi, ämbetssyn, praktik och teologi så har också diakonater sett olika ut. I takt med att bildarsambunden har förändrats och rådande samhällsutveckling så har Equmeniakyrkans diakonat växt fram ur praktik.

3.2 Diakonaternas historik i Svenska kyrkan

När Ersta diakonissanstalten startade år 1849 var begreppet diakonissa okänt. De första diakonissorna vigdes 1855. Diakonissanstaltens koppling till statskyrkan var svaga.²⁸ Samariterhemmet grundades 1882 i Uppsala med inspiration från arbete i Londons slumkvarter. Samariterhemmet hade helbrägdagörelse som sin primära arbetsmetod. Föreståndarinnan Ebba Boström var baptistiskt döpt och tog emot systrar från frikyrkliga traditioner. Dissidenterlagarna hade vid denna tiden upphört att gälla och väckelserörelserna hade stort inflytande vid Samariterhemmets grundande.²⁹ Den manliga diakonanstalten Stora Sköndal i Stockholm grundades 1898. Verksamheten var de första åren förlagd till Gävle där de första diakonvigningarna skedd 1902. Diakonerna hade en stark koppling till Svenska kyrkan redan från starten. Diakonerna hade möjlighet att bilda familj.³⁰ Diakonissanstalten Vårsta i Härnösand invigdes 1912. Diakonissorna

²⁶ Kyrkoordning för Metodistkyrkan, 1968, s. 54-60.

²⁷ Andreasson, 2017, s. 9.

²⁸ Inghammar, Helena, *Från moderhuset till domkyrkan: Upptagning, invigning och vigning av diakoner och diakonissor i Svenska kyrkan 1855-1999*, 2005, s. 11, 38-39

²⁹ Inghammar, 2005, s. 39, 69 och 95.

³⁰ Inghammar, 2005, s. 40.

vigdes av biskop i domkyrkan redan från starten.³¹ Göteborgs Diakonissanstalt Bräcke öppnade 1923, trots motstånd från gammalkyrkliga strömningar på västkusten.³²

Den tidiga perioden, 1855-1920, hade ett familjemotiv för upptagning till diakonissa. Lojaliteten mot systrarna var en del av diakonisslöftena vid sidan om att tjäna Gud och de elända. Systrarna bar diakonissdräkt. Moderhuset utgjorde en yttre trygghetsgaranti för systrarna samtidigt som det var en sluten arbetsgemenskap. Upptagningen skedde till moderhuset i den ceremoni där systrarna avlade sina löften. Den tidiga diakonissverksamheten präglades av att det var olagligt att stå utan försörjning och att kvinnan var omyndig. Genom att tillhöra ett moderhus så fick hon den ram som krävdes för ett yrkesliv. Anstalten hade ansvar för henne livet ut. Systrarna fick inte ingå äktenskap men deras löften ansågs inte livslånga utan för de som avsåg att gifta sig så fanns det möjlighet att lämna livet som diakonissa för att bilda en egen familj. Vid slutet av denna period blev fler kvinnor myndiga och församlingsbaserad diakoni med församlingsanställda systrar hade sitt inträde.³³ Svenska kyrkan inrättade diakonistyrelsen 1910 och gjorde därigenom diakoni till en officiell plattform inom kyrkan.³⁴

Under perioden 1921-1942 fanns det en fakultativ ritual för inställande av diakoner och diakonissor. Förutom troheten mot Jesus så lovade de lojalitet med kyrkan, varandra och behövande. För diakoner användes begreppet vigning från början och för diakonissor användes begreppen upptagning och invigning. 1921 års kyrkohandbok använder ”inställelse i kallet” som gemensam benämning för män och kvinnor. Diakoner relaterade främst till prästämbetet medan diakonissorna hade en fortsatt stark relation till moderhusen.³⁵

³¹ Inghammar, 2005, s. 40-41.

³² Inghammar, 2005, s. 41.

³³ Inghammar, 2005, s. 92-96.

³⁴ Andreasson, 2017, s. 8.

³⁵ Inghammar, 2005, s. 129, 152, 170-172.

Under perioden 1942-1987 fanns det liturgier för diakon- och diakonissvigning. Under perioden fram till 1987 så skedde drastiska förändringar, diakonissdräkten togs ur bruk och manliga och kvinnliga diakoner hade gemensam vigning för första gången 1975. Vid periodens slut så var alla kyrkliga ämbeten öppna för både män och kvinnor. Diakonsymbolen med duvan, ringen och korset fastställdes 1978, likaså en enhetlig liturgisk dräkt.³⁶

Under perioden 1987-1999 fanns det en gemensam vigningsritual för kvinnor och män och liturgin saknade koppling till moderhus. Det specifikt kvinnliga som titeln diakonissa, diakonissdräkt och systerskapet trädde tillbaka. Diakonen ses som lekman vid nattvardsfirande och har samma behörighet som en sådan trots sin liturgiska funktion. Enligt 1987 års kyrkohandbok anses inte diakonen inneha kyrkans ämbete trots alba och stola. Diakonatets uppgift är otydlig och ibland vilseledande i utredningar och dokument från 1990-talet och ger utrymme för flera tolkningsmöjligheter.³⁷

I Kyrkoordning 1999 används begreppet vigningstjänst som en samlande term för diakon, präst och biskop. Begreppet vigningstjänst förekommer inte i tidigare handböcker och kan ses som ett sätt att kringgå frågan om diakonatets position i förhållande till om det är en del av kyrkans ämbete. För diakonatets vidkommande infördes omfattande nyordningar med Kyrkoordning 1999. Endast den som domkapitlet godkänt i diakonexamen kan vigas till diakon. Fram till 1999 så hade diakonianstalterna ansvar för tillsynen. Genom Kyrkoordning 1999 sker diakonvigning till tjänst i kyrkan. Moderhussystemet avskaffades 1967 och moderhusorganisationens era var definitivt till ända 1999.³⁸ Benämningen ”diakonissa” användes vid vigning på Ersta 1998.³⁹

³⁶ Inghammar, 2005, s. 182-187, 226-227.

³⁷ Inghammar, 2005, s. 275-278.

³⁸ Inghammar, 2005, s. 172-174, 278, 287.

³⁹ Inghammar, Helena, i *Diakoni tolkning, historik, praktik*, 2008, s. 166.

4 Analys av Equmeniakyrkans och Svenska kyrkans särskilda diakonat

Detta kapitel utgörs av analyser av de båda samfundens som studeras samt en redogörelse om deras samfundsstrukturer, ämbetssyn och diakonat.

Syftet med detta är att klargöra för läsaren inom vilken kontext diakonaten verkar. Jag har använt mig av tematiska underrubriker för att få en jämförande struktur. Jag analyserar samfundens normativa dokument, biskopsbrev och utredningar med relevans för diakonaten. Analysen avser de förhållanden som rådde 2018.

4.1 Ämbetssyn och diakonat inom Equmeniakyrkan

Equmeniakyrkan har cirka 600 församlingar över hela landet. Cirka 200 församlingar har färre än 25 medlemmar. Ungefär 700 pastorer och 70 diakoner fanns i församlingstjänst år 2018. Cirka 200 ordinerade diakoner saknar uppdrag av anställningskaraktär. Kvinnor är i stor majoritet i diakonkåren. Församlingens andliga ledarskap utgörs av församlingsföreståndare som oftast är pastor. På senare år har det blivit vanligare att en församling som har en anställd att denne är diakon och föreståndare. Församlingens administreras av en vald styrelse. Equmeniakyrkan hade cirka 60.000 medlemmar år 2018.⁴⁰

⁴⁰ Equmeniakyrkan.se.

4.1.1 *Equmeniakyrkans ämbetssyn*

Bildarsamfunden förde med sig konnektionala⁴¹ och kongregationalistiska ecklesiologier in i Equmeniakyrkan som i praktiken innebär att förhållandet mellan församlingarna och den nationella nivån inte enbart kan regleras med styrdokument utan är i ett ständigt flöde av omförhandlingar i ett ömsesidigt beroende av lojalitet. Vad beträffar det särskilda diakonatets omförhandlande så finns det tre faktorer enligt utredare Hans Andreasson. Dessa är Svenska kyrkan, staten och Equmeniakyrkans pastorskår. Församlingen och det allmänna prästadömet är grunden för diakonatet.⁴²

Inom Equmeniakyrkan är ämbetets innebörd otydligt. Otydligheten gäller även kopplingen mellan ordination och ämbete. Det saknas entydig beskrivning på vad som konstituerar en diakon eller pastor. Somliga församlingar använder ett kongregationalistiskt förhållningssätt och kallar den de finner lämplig, även den som saknar ordination inom samfundet. Församlingar med ett konnektionalt förhållningssätt ansluter sig till Equmeniakyrkans ordning och anställer ordinerade diakoner och pastorer.⁴³

Equmeniakyrkan har ett tvåledat ämbete som de benämner ”särskild tjänst”. Där pastor och diakon utgör de två tjänsterna med olika inriktningar. Den särskilda tjänsten behöver inte vara en anställning. Diakonens uppgift är att vara Kristi tjänare i samhälle och församling. Diakon skall förmedla Guds ord, erbjuda gemenskap och omsorg, stå på de förtrycktas sida och agera stödjande till människor i utsatta situationer i livet. Diakon avger tystnadslöfte om sådant som anförtros i självavård eller på annat sätt rör människors

⁴¹ ”konnektional” är ett begrepp som används flitigt i Strömmers utredning ”I kyrkans tjänst”. Equmeniakyrkans kyrkoledare Lasse Svensson använder begreppet konnektional när han beskriver hur församling och samfund relaterar till varandra som att de hör samman. Svensson hänvisar till *Teologisk grund för Equmeniakyrkan* där det står att ”Equmeniakyrkan och församlingarna hör samman organiskt och lever därför i ett ömsesidigt beroende av varandra.”

⁴² Andreasson, 2017, s. 35-36.

⁴³ Strömner, 2018, s.19.

personliga förhållanden.⁴⁴ Därutöver utövas tillsyn, *ἐπισκοπή*, av kyrkoledare, två biträdande kyrkoledare samt en regional kyrkoledare för var och en av de sex regionerna som tillsammans täcker hela Sverige.⁴⁵

På grund av Equmeniakyrkans historiska arv är den lokala församlingen den primära enheten. Hans Andreassons utredning från 2017 drar slutsatsen att de senare årens anställningar av diakon som enda anställd i församlingar och som dess föreståndare lett till en förskjutning mot ett ”monodiakonat” där diakonen inte längre kompletterar pastorn utan innehar det fulla ämbetet.⁴⁶

4.1.2 *Diakoners utbildning i Equmeniakyrkan*

Diakonutbildningen är två år och studietakten är 75%. Diakonal utbildning vid Bromma folkhögskola omfattar ämnesområdena Diakoni – teori och praktik, omvärld och beteende, teologi, pedagogik, projektarbete, församlingsstudie. praktik, pilgrimsvandring samt internationell resa.⁴⁷ Efter fullgjord utbildning upptas diakonkandidaten till diakon i vägledningsåret vid kyrkokonferensen. Diakon i vägledningsåret får bära diakonskjorta och kallas diakon.

4.1.3 *Antagning av diakoner till Equmeniakyrkan*

Antagningsförfarandet för att bli diakonkandidat är att den som har för avsikt att bli kandidat ansöker till Equmeniakyrkans antagningsnämnd. Kandidat blir den som klarar

⁴⁴ Teologisk grund för Equmeniakyrkan, 34-36§.

⁴⁵ Teologisk grund för Equmeniakyrkan, 40§.

⁴⁶ Andreasson, 2017, s. 47.

⁴⁷<http://www.ths.se/studera-teologi/studier-till-pastorprast/inriktning-pastor/ansokan-om-att-bli-pastor-i-2018-02-19>.; <http://www.brommafolkhogskola.se/diakonalutbildning/> 2018-02-19

antagningsnämndens prövning. Diakonkandidat skall genomgå Equmeniakyrkans diakonala utbildning som ges vid Bromma folkhögskola.

4.1.4 *Ordination av diakoner i Equmeniakyrkan*

I *Teologisk grund för Equmeniakyrkan* står det att den ordinerade tjänsten hör till kyrkan och att den uttrycks i församlingstjänst. Tjänsten behöver inte vara av anställningskaraktär.⁴⁸

Equmeniakyrkan ställer tre krav för ordination. Dessa är en omfattande personlig kristen tro, vilja att efterfölja Equmeniakyrkans ordning samt ett ekumeniskt förhållningssätt. De särskilda tjänsterna har olika inriktning där det särskilda diakonatet är Kristi tjänare som skall förmedla Guds ord, ge omsorg och gemenskap, stötta människor i utsatthet och stå på den förtrycktes sida. Vid ordinationen avger diakonen tysthetslöfte.⁴⁹

Som diakon i Equmeniakyrkan ordinerar de kvinnor och män som genomgått Equmeniakyrkans utbildning, varit antagen till diakonkandidat samt genomfört ett obligatoriskt vägledningsår. Efter beslut i den årliga Kyrkokonferensen ordinerar diakonkandidaterna tillsammans med pastorskandidaterna i den gudstjänst som avslutar den årliga kyrkokonferensen. Efter ordination välkomnas diakonen i tjänst i församling genom installation.⁵⁰ Ordinationsgudstjänsten leds av kyrkoledaren för Equmeniakyrkan. Den innehåller förbön för ordinanderna och handpåläggning av dessa.⁵¹ Ordinandernas löften samt förbön med handpåläggning är konstituerande för gudstjänsten. Från 2015 är högtidsklädseln blå robe med naturvit stola där samfundets kors är broderat.

Diakonernas löften i *Kyrkohandbok för Equmeniakyrkans församlingar*:

⁴⁸ *Teologisk grund för Equmeniakyrkan*, 35§.

⁴⁹ *Teologisk grund för Equmeniakyrkan*, 30§.

⁵⁰ *Kyrkohandbok för Equmeniakyrkans församlingar*, s. 216.

⁵¹ *Kyrkohandbok för Equmeniakyrkans församlingar*, s. 216.

Inför Jesus Kristus, församlingens Herre, frågar jag er tillsammans var och en: Vill du bekräfta din kristna tro, i Andens kraft bruka de gåvor Gud har lagt i dig, och leva så att du gestaltar Guds kärlek och försoningens hemlighet? (*Unisont svar*)

Vill du i ditt uppdrag följa Equmeniakyrkans gemensamma ordningar, förtroendefullt tjäna inom samfundet, verka för Kristi kyrkas synliga enhet, arbeta för rättvisa, fred och frihet åt alla och leda församlingens liv i dess strävan att fullgöra sin kallelse? (*Unisont svar*)

Inför Jesus Kristus, församlingens Herre, frågar jag er som nu ordineras till diakoner: Vill du, som diakon, vara Kristi tjänare i församling och samhälle, förmedla Guds ord, ge omsorg, erbjuda gemenskap samt särskilt stödja människor i utsatta livssituationer och stå på de förtrycktas sida? (*Unisont svar*)

Vill du iaktta din tystnadsplikt om sådant som anförtros i själavårdande samtal eller i det som rör människors personliga förhållanden? (*Unisont svar*).

Som samlad gemenskap frågar jag er: vill ni bekräfta dessa kvinnors och mäns särskilda kallelse och stödja dem i deras tjänst. Om ni vill det svarar ni ”ja”. (*Gemenskapens svar avges unisont.*)⁵²

Ordinerad diakon mottages i sin tjänst genom installation i församling. Installationsgudstjänsten är av högtidlig karaktär och leds av regional kyrkoledare. Syftet är att erinra diakonen om sina ordinationslöften samt påminna diakonen och dennes församling om vikten av ömsesidig förbön. Diakon har rätt att bära högtidsdräkt och får vid ordinationen mottaga diakonsmycket.⁵³

4.1.5 *Diakonens funktion i Equmeniakyrkan enligt gällande regelverk*

Diakon har förutom de karitativa och liturgiska uppgifter som beskrivs i *Teologisk grund för Equmeniakyrkan* även möjlighet att utföra alla de kyrkliga handlingar som åligger pastor såsom att predika, leda nattvardsfirande, mottaga bikt, ge avlösning, döpa, barnvälsigna, konfirmera och begrava. Diakon kan vara församlingens föreståndare, det vill säga andlig ledare. Diakon har dock icke vigselbehörighet.⁵⁴

Majoriteten av ordinerade diakoner i Equmeniakyrkan har uppdrag i församling och samhälle som är oavlönat volontärt uppdrag. Detta sker med stöd av *Teologisk grund för Equmeniakyrkan*. Jag har inte funnit någon källa som styrker vilka uppdrag de utför men sannolikt är variationen stor.

⁵²Kyrkohandbok för Equmeniakyrkans församlingar, s. 216.

⁵³Kyrkohandbok för Equmeniakyrkans församlingar, s.134.

⁵⁴ <https://equmeniakyrkan.se/vigselbehorighet/>

4.1.6 *Diakoners förväntade verksamhetsområden i Equmeniakyrkan*

Diakonerna inom Equmeniakyrkan förväntas att ha ett karitativt uppdrag så som det beskrivs i *Teologisk grund för Ekumeniakyrkan*.⁵⁵ Diakonen förväntas även utföra pastorala uppgifter med stöd av allmänna prästadömet.

På uppdrag av kyrkoledningen så genomförde Hans Andreasson en utredning kring det särskilda diakonatet inom Equmeniakyrkan. Utredningen var klar 2017. Den kom fram till att ordination och installation av diakon har en stark sakramental struktur vilket gör att diakonatet har en hög signifikans med en tydlig övergång för ordinanderna till att bli en del av samfundets särskilda diakonat. Enligt utredaren är samfundets diakonat i behov av en teologisk vision om det kyrkliga ämbetet och att detta i framtiden borde vara närmre pastorernas.⁵⁶

Equmeniakyrkans diakonat har växt fram utifrån den kontext de verkat inom och är svårdefinierat då det har varit olika ecklesiologi, ämbetssyn, praktik och teologi. Equmeniakyrkans diakonat har växt fram ur diakonal praktik. Det har sin grund i diakoner i församlingstjänst och diakoner i särskild tjänst samt en betydande majoritet som saknar uppdrag av anställningskaraktär.⁵⁷

Det kan hävdas att den diversifiering som tidigare funnits mellan en diakons och en pastors arbetsuppgifter fortfarande avspeglar sig i samfundets dokument och i ordinationslöften men skillnaden mellan diakon och pastor har de senare åren blivit suddiga.

⁵⁵ Teologisk grund för Equmeniakyrkan, 36 §.

⁵⁶ Andreasson, 2017, s. 11.

⁵⁷ Andreasson, 2017, s. 3.

4.2 Ämbetssyn och diakonat inom Svenska kyrkan

Inom Svenska kyrkan fanns cirka 1 110 anställda diakoner år 2016. Samfundets hade totalt 1.355 församlingar och pastorat, nära 90% av dessa var kvinnor, endast ett fåtal av dem innehade arbetsledande funktion. Svenska kyrkan hade nära 25.000 anställda och cirka 6 miljoner medlemmar 2017.⁵⁸ Enligt Svenska kyrkans kyrkoordning har den en synodal struktur med både lekfolk och vigda som förtroendevalda.⁵⁹

4.2.1 Svenska kyrkans ämbetssyn

Svenska kyrkan är, enligt deras regelverk, territoriell och episkopal med en biskop för varje stift samt en ärkebiskop. Som verksamhetsledare i församling eller pastorat är en kyrkoherde vilken är präst.⁶⁰

Enligt *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* innebär Svenska kyrkans ämbetssyn avseende det särskilda diakonattet att de som innehar vigningstjänst eller kyrkans ämbete har ett gemensamt ansvar tillsammans med kyrkans demokratiska organisation för att Svenska kyrkans lära, bekännelse och tro efterlevs.⁶¹

Inom Svenska kyrkan är diakoni en grundläggande uppgift och det särskilda diakonattet är en del av vigningstjänsten. En församling eller ett pastorat är skyldig att bedriva diakoni men behöver med nödvändighet inte ha någon anställd diakon. Verksamhetsområdet diakoni ges ett stort tolkningsutrymme i *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* vilket ger stora lokala variationer.⁶²

⁵⁸ Diakonins strukturer, s.6., <https://www.svenskakyrkan.se/statistik>.

⁵⁹ Kyrkoordning för Svenska kyrkan 2018.

⁶⁰ Kyrkoordning för Svenska kyrkan 2018, s.16, 17, 20, 22, 26, 68.

⁶¹ Kyrkoordning för Svenska kyrkan 2018, s. 6.

⁶² Kyrkoordning för Svenska kyrkan 2018, 2 kap. 1§; 32 kap. 1-18 §§.

4.2.2 *Diakoners utbildning i Svenska kyrkan*

Från 2015 bedrivs den ettåriga profiltutbildningen till diakon inom Svenska kyrkan i dess egen regi på svenska kyrkans utbildningsinstitut.⁶³ Diakonutbildningen inom Svenska kyrkan är pastoralteologisk och omfattar ett års studier på helfart. Utbildningen sker i Lund och Uppsala och är en påbyggnad på diakonkandidatens tidigare akademiska examen och stiftspraktik.

Utbildningen omfattar ämnesområdena diakoni, gudstjänst, strategi och ledarskap, pedagogik, självvård samt teologi och samhälle. Vissa moment i utbildningen är praktiska och förlagda till en församling.⁶⁴

4.2.3 *Antagning av diakoner till Svenska kyrkan*

De kriterier som granskas vid antagningsförfarandet är den sökandes kallelse samt tro och liv, social och empatisk förmåga, intellektuella förmågor, ledarskap och förankring och förståelse av Svenska kyrkan.⁶⁵ Den som har genomgått utbildning och praktik i enlighet med de regler som kyrkostyrelsen fastslagit och har en framtida diakontjänst inom stiftet får prövas i diakonexamen av domkapitlet. I diakonexamen prövas kandidatens lämplighet och kunskap, underkänd kandidat har möjlighet att prövas på nytt. Endast den diakonkandidat som blivit godkänd i diakonexamen kan vigas till diakon.⁶⁶

⁶³ Christiansson i ”Diakonins strukturer”, 2017, s.6.

⁶⁴ Svenska kyrkans hemsida.

⁶⁵ Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan, 2014, s. 52.

⁶⁶ Kyrkoordning för Svenska kyrkan 2018, s.64, 66.

4.2.4 Vigning av diakoner i Svenska kyrkan

I *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* står det i inledningen till Sjunde avdelningen: Kyrkliga uppdrag och befattningar ”Kyrkans vigningstjänst eller ämbete är en tjänst i och för församlingen” och att vigningen avser livslång tjänst.⁶⁷

I Svenska kyrkans kyrkoordning från 2018 behandlas vigningshandlingar i kapitel 25. Vid diakonvigningen avläggs de löften till ett livslångt uppdrag som skall fullgöras med Guds hjälp. Deras löften innebär att deras liv skall vara en vittnesbörd om Guds kärlek samt lojalitet gentemot Svenska kyrkans tro och ordning. I vigningsakten omsluts den blivande diakonen av församlingens förbön. De skall i handling och ord utsändas på kyrkans uppdrag för att vara Kristi sändebud. Vigningshandlingen omfattar i huvudsak löften, vigningsbön och handpåläggning. Diakonvigningen skall ske i det aktuella stiftets domkyrka och ledas av dess biskop.⁶⁸

Diakonen avlägger följande fyra löften vid vigningen:

Första vigningslöftet: Trohet i uppdraget

Vill ni i Guds den treeniges namn åtaga er uppdraget att vara präst respektive diakon och utöva detta så, att Gud blir ärad, kyrkan uppbyggd och Guds vilja förverkligad i världen?

Andra diakonlöftet: Fasthet i tron och tjänandet

Vill ni stå fasta i kyrkans tro, hjälpa dem som behöver er tjänst och stå på de förtrycktas sida?

Tredje vigningslöftet: Lojalitet och solidaritet

Vill ni i er tjänst följa vår kyrkas ordning, iaktta den tystnadsplikt som åvilar en präst respektive en diakon och förverkliga er kallelse med Kristus som förebild?

Fjärde vigningslöftet: Trovärdighet

Vill ni leva så bland människor, att ni blir vittnen om Guds kärlek och om försoningens hemlighet?⁶⁹

Diakons tystnadsplikt i Svenska kyrkan innefattar sådant som sagts i enskild själavård. Diakonens tystnadsplikt innehåller undantag för att uttala sig under ed då detta ålagts diakonen och då det föreligger anmälningsskyldighet enligt lag. Undantag från tystnadsplikten föreligger även då det finns misstanke om att barn far illa. Det finns även

⁶⁷ Kyrkoordning för Svenska kyrkan, 2018, s. 59.

⁶⁸ Kyrkoordning för Svenska kyrkan, 2018, s. 54-55.

⁶⁹ Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan, 2014, s. 43-50.

utrymme för att häva tystnadsplikten då konfidenten gett sitt tillstånd till det. Dessutom råder det förbud mot att röja uppgifter om personers personliga förhållanden.⁷⁰

Enligt kyrkoordningen för Svenska kyrkan beslutar biskopen om vigning till diakon och domkapitlet ansvarar för antagning till tjänst. De behöver således vara överens.⁷¹

4.2.5 *Diakoners funktion i Svenska kyrkan enligt gällande regelverk*

Enligt *Kyrkoordningen för Svenska kyrkan* är uppgifterna för diakon karitativa och syftar till att avhjälpa nöd samt anpassas efter lokala behov, resurser och kontext. Diakon fullgör sitt uppdrag i trohet mot vigningslöftena samt är underställd biskopen och domkapitlet. Det står även att ”varhelst det finns mänsklig nöd är det diakonens kallelse att ingripa och inspirera andra att ta ansvar”.⁷²

Kyrkoordningen ger en stor frihet till varje församling att själv organisera sin diakoni och kyrkoordningen ställer inga krav på att det skall finnas en vigd diakon i församling och pastorat.⁷³ Den som innehar det ämbete som en vigningstjänst innebär, är i församlingstjänst där den vigdes uppdrag fullgörs. Diakonens uppdrag är karitativt till sin karaktär men uppgifterna kan variera beroende på kontext och prioriteringar. Uppdraget som diakon skall fullgöras med trohet mot vigningslöftena.⁷⁴

Diakonen har inte rätt att utföra kyrkliga handlingar. Enligt *Kyrkoordning för Svenska kyrkan* innehar endast präst denna behörighet. Diakonen har således inte rätt att ta emot bikt, ge avlösning, leda nattvardsfirande, döpa, leda konfirmationsgudstjänst och begravningsgudstjänst samt förrätta vigsel.⁷⁵

⁷⁰ Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan, 2014, s. 49.

⁷¹ Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan, 2014, s.71.

⁷² Kyrkoordning för Svenska kyrkan 2018, s. 59.

⁷³ Ett biskopsbrev om diakoni, s. 42.

⁷⁴ Kyrkoordning för Svenska kyrkan 2018, s. 62.

⁷⁵ Kyrkoordning för Svenska kyrkan 2018, s. 51-54.

4.2.6 *Diakoners förväntade verksamhetsområden i Svenska kyrkan*

Studien ”Diakonins strukturer: En presentation av tre empiriska studier av den församlingsdiakonala verksamheten i Stockholm stift 2016/217”, har skett på stiftsstyrelsens uppdrag med anledning av att biskop Eva Brunne mottagit uttalad frustration från diakoner över att det faktiska församlingsarbetet inte motsvarade deras utbildning och vigningslöften. Det framkommer att diakonerna är högt kvalificerade men sätts till enkla uppgifter, exempelvis ordna med luncher.⁷⁶

”Diakonins strukturer” beskriver en otydlighet i det särskilda diakonatets identitet. Anledningen till denna anses vara att traditionen från institutions-diakonin med moderhus hänger kvar samtidigt som en ny struktur vuxit fram med ett treledat ämbete där det särskilda diakonatet betecknar kyrkans sociala ansvar. Som exempel på otydlighet nämns gärningarnas plats i förkunnelsen, likställdhet inom vigningstjänsten och diakonens liturgiska roll.⁷⁷ En viktig princip i luthersk teologi är *Sola fide* (tron allena) och där har gärningarna ingen plats i förkunnelsen.

Diakonens andliga kompetens är en viktig faktor i mötet med konfidenter. Detta kräver studier, andlig vägledning samt egen personlig fördjupad andlig erfarenhet. Att vara diakon innebär inte med automatik att vara en yrkesskicklig självvårdare, vilket gör att diakonal praxis inte alltid är teologisk reflekterad och professionell.⁷⁸

Bristen på enhetlighet inom diakonikåren beskrivs i utredningen ”Diakonins strukturer” med att de är utbildade under olika tidsepokar vid olika diakonianstalter, som sinsemellan hade skiftande diakonisyn avseende i diakonins målgrupper och diakonernas praxis. Det särskilda diakonatet inom Svenska kyrkan har vigts med olika ordningar, före

⁷⁶ Diakonins strukturer, förord av biskop Eva Brunne, 2017.

⁷⁷ Christiansson i Diakonins strukturer, 2017, s. 8-9.

⁷⁸ Engel i Diakonins strukturer, 2017, s. 15.

och efter Svenska kyrkan blev självständig från staten. De är vigda till tjänst eller till ämbete. Det finns olikheter i diakonernas syn på diakonatets liturgiska tjänst och diakonalt ledarskap. Bristande kännedom om varandras olikheter inom diakonatet kan ge upphov till spänningar och missförstånd.⁷⁹

Skilda syn på diakoni, olika yrkesidentiteter och olika förståelse för kyrkans diakonala uppdrag gör diakonkåren svåridentifierad. De utför en mångfald av aktiviteter och insatser av skilda slag där kvalifikationsgraden är mycket varierande. Målgrupperna för diakonin är även de högst varierande, ofta saknas gemensam organisering och struktur. Svenska kyrkan är i behov av en artikulering av gemensam diakoniförståelse såväl på församlingsnivå och på diakonnivå samt det diakonala uppdraget föränderliga karaktär i förhållande till den kontext det utförs i.⁸⁰

4.3 Diakonats roll i ekumenisk överenskommelse

Svenska kyrkan ingick 1993 en ekumenisk överenskommelse med Metodistkyrkan i Sverige om full sakraments- och förkunnelsegemenskap samt ömsesidigt erkännande av varandras vigningar och ordinationer. Med Svenska Missionsförbundet ingicks 2006 en ekumenisk överenskommelse med inriktning på lokal samverkan. Vid Equmeniakyrkans bildande 2011 föreslog dess kyrkostyrelse nya ekumeniska överläggningar med Svenska kyrkan. Den nya överenskommelsen får en ny karaktär av partiell gemenskap bland annat på grund av den dopsyn som Svenska Baptistsamfundet fört med sig in i Equmeniakyrkan. I luthersk tradition så kan Svenska kyrkan inte tolerera ”omdop”. Vissa av Equmeniakyrkans församlingar förhåller sig strängt baptistiskt till dop på egen bekännelse. Det finns dock förutsättningar för en nära samverkan på lokalplanet mellan Svenska kyrkan och Equmeniakyrkan på orter där de har en gemensam dopsyn. Svenska

⁷⁹ Engel i *Diakonins strukturer*, 2017, s. 34.

⁸⁰ Engel i *Diakonins strukturer*, 2017, s. 43.

kyrkans ekumenikutskott menar att förutsättningarna för full kyrkogemenskap saknas då skiljaktigheterna i exempelvis ämbetssyn och sakramentssyn kvarstår.⁸¹

Dokumentet ”Ekumenisk överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Equmeniakyrkan” uppmanar till enhet och fördjupad gemenskap mellan de båda samfunden och diakoni lyfts fram som ett sådant arbetsfält. I överenskommelsen används begreppet ”Vi bejakar” som ett milt och inte helt bindande form för gemenskap. I båda samfunden är församlingen den plats som gestaltar Kristi kyrka, skillnaderna utgörs av att Svenska kyrkan är episkopal och Equmeniakyrkan är relativt kongregationalistisk med en konnektional hållning där samhörigheten bevaras genom att de ordinerade och församlingarna ingår i en sammanbunden struktur. De båda samfunden bekänner apostolisk tro som formats av reformationen och ekumenik.⁸²

Sakramentsförvaltningen inom Equmeniakyrkan är en pastoral uppgift som även kan utföras av lekman på församlingens förtroende vilket har sin teologiska grund i det allmänna prästadömet. Inom Svenska kyrkan så är det endast präst som har behörighet att förvalta sakramenten.⁸³

I fråga om synen på det särskilda ämbetet så utgår Equmeniakyrkan från det allmänna prästadömet ur vilket den ordinerade tjänsten har sitt utflöde vilket möjliggör att icke ordinerad leder nattvardsfirandet på församlingens uppdrag. Svenska kyrkan å sin sida hävdar att det särskilda ämbetet är konstitutiv och att det är kyrkan som kallar till tjänst.⁸⁴

Beträffande tjänst så beskrivs detta med:

Tjänst i den andra kyrkan
Vi bejakar
varandras vigningar respektive ordinationer för tjänst i respektive gemenskap som gåvor från
Gud med Andens kallelse och Kristi uppdrag.⁸⁵

⁸¹ Ekumenisk överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Equmeniakyrkan, s. 1-2.

⁸² Diakonvigning, Den Svenska kyrkohandboken 2003.; *Teologisk grund för Equmeniakyrkan* 2014 art. 3. Ekumenisk överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Equmeniakyrkan, s. 21-22.

⁸³ Ekumenisk överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Equmeniakyrkan, s. 28-29.

⁸⁴ Ekumenisk överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Equmeniakyrkan, s. 30-31.

⁸⁵ Ekumenisk överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Equmeniakyrkan, s. 31.

De ordinerade och vigda inom de båda samfundet har liknande funktioner och har blivit ordinerade och vigda genom bön och handpåläggning. Det finns dock utrymme för att en vigd eller ordinerad skall få tjänst i det andra samfundet om detta bekräftas av den kyrka som mottager den vigda eller ordinerade. Prövning av lämplighet av en vigd eller ordinerad i det mottagande samfundet utförs av domkapitlet i det mottagande stiftet för Svenska kyrkan. Om Ekumenisk kyrkan är det mottagande samfundet är det dess Kyrkostyrelse som är den prövande instansen. Prövningens syfte är att utröna den ordinerades/vigdes förutsättningar i dennes nya tjänst.⁸⁶

⁸⁶ Ekumenisk överenskommelse mellan Svenska kyrkan och Ekumenisk kyrkan, s.31-32.

5 Diskussion

Här gör jag en jämförande studie av de särskilda diakonaten i Equmeniakyrkan och Svenska kyrkan i 2018 års kontext avseende dess teori och praktik såsom det framkommit i kapitlet ”Analys av Equmeniakyrkans och Svenska kyrkans diakonat” mot Brodds teoretiska modeller för diakonat i kapitlet ”Teoretiska modeller för diakonat”. Jag beaktar det som framkommit om diakonatens historia i kapitlet ”Diakonats utveckling i Equmeniakyrkan och Svenska kyrkan”. Därefter gör jag en jämförelse mellan Equmeniakyrkans och Svenska kyrkans särskilda diakonat och besvarar studiens frågor.

Ämbetsdiakonater är den modell som både Equmeniakyrkan och Svenska kyrkan har valt för sitt särskilda diakonat. Denna modell är endast skönjbar då Brodd skrev om modellerna för diakonat 1992. I skiftet till ämbetsdiakonater så finns det fortfarande en uppenbar skillnad i spiritualiteten mellan olika diakoner. Dessa olikheter tar sig uttryck i förkunskaper, diakonutbildning och vilken typ av diakonat de ordinerats/vigts till. Det särskilda diakonatets roll i kyrkan har ifrågasatts med argumentet att diakonen inte har något eget uppdrag. Om man överför detta argument på pastor/präst så skulle det endast bli ett fåtal uppdrag som inte kan utföras av lekman. Ämbetsdiakonater kännetecknas, enligt analysen i denna studie, av att diakoner är utbildade i diakoni och har genomgått samfundens prövning, ordinerad/vigd till tjänst inom samfundet samt avlagt löften och har tystnadsplikt. De har liknande ämbetsdräkter och högtidsdräkter. De bär sitt samfunds diakonsmycke och har diakons tystnadsplikt. De installeras i tjänst i församling i en högtidlig gudstjänst. De har anställning, lön och semester. Inom Svenska kyrkan anses vigningen vara livslång. Inom Equmeniakyrkan behöver tjänsten inte innebära anställning.

5.1 Equmeniakyrkans särskilda diakonat - diskussion

Jag finner att Equmeniakyrkans särskilda diakonat uppvisar likheter med ”Diakonater i en liturgisk sakramental ämbetsmodell i fornkyrkan” då de ordineras med bön och handpåläggning. ”Prästämber som kyrkornas sakramental ämbete med diakonater som en grad inom detta” uppvisar likheter på så vis att diakonen anses representera Kristus,

vilket finns omskrivet i *Teologisk grund för Equmeniakyrkan*. Diakonerna inom Equmeniakyrkan förvaltar sakramenten och förkunnar samt administrerar och utför omsorg på ett sätt som i stora delar överensstämmer med ”Ett administrativ-karitativt diakonat som en del av kyrkans ämbete i calvinsk reformation”. ”Moderhusdiakonin som ett uttryck för en differentierad ecklesiologi och ett begynnande uppbrott ur monopresbyteriatet” utgör det arv som det moderna diakonater vilar på men jag finner inga likheter med dagens diakonat mer än att de i huvudsak är kvinnligt. Vad som är anmärkningsvärt är att moderhusdiakonater vigde diakonissor till tjänst ute i samhället. Equmeniakyrkan ordinerar diakoner till tjänst i kyrkan och samhället vilket gör att dessa ligger teologiskt närmre moderhusdiakonater än vad Svenska kyrkans diakonat gör. Jag har inte funnit någon källa som behandlar om och i så fall på vilket sätt diakonater inom Equmeniakyrkan är influerat av att Svenska Missionsförbundet under många år hyrde utbildningsplatser på Samariterhemmet. Frågan om detta är grunden till att diakoner fortfarande ordinerats till tjänst i samhället lämnas obesvarad.

”Pastorsdiakonater” uppvisar slående likheter med Equmeniakyrkans diakonat, där ordinerade diakoner, utan någon utbildning i akademisk teologi, fyller upp pastorstjänster vid ett underskott av pastorer. Diakonerna predikar och utför kyrkliga handlingar. Andreassons utredning ”Diakonater inom Equmeniakyrkan” anammar denna diakonatmodell som en vision för diakonaternas framtid inom Equmeniakyrkan. Jag finner att Equmeniakyrkans diakonat har likheter med ”Pastoralt diakonat i den romersk-katolska kyrkan som funktionellt motiverat stöd för prästämbetet”. Där har diakonerna pastorala uppgifter såsom exempelvis dop, vigsel, begravning, omsorg och predikan. Diakonerna kan även vara kyrkoherdar, det vill säga församlingsföreståndare i equmeniakyrklig kontext. Jag finner likheter med Equmeniakyrkans diakonat där diakoner utför kyrkliga handlingar och predikar samt är församlingsföreståndare. Diakoner inom Equmeniakyrkan har dock icke vigselbehörighet. Kritiken mot det katolska ständiga diakonater är att de anses vara ”halvpräster”. Även den kritiken känns igen från Equmeniakyrkan där diakoner med pastorala uppgifter anses vara någon form av substitut för en ”riktig pastor” i stället för att låta diakonen erkännas i kraft av sin egen spiritualitet. De kyrkliga handlingar som utförs av diakonater vilar på läran om det allmänna prästadömet som gör det teologiskt möjligt för en diakon att utföra dessa. Brodd beskriver diakonater i modellen ”Diakonerna som spegling av hela församlingens uppdrag i baptistisk tradition. Läran om det allmänna prästadömet är livskraftig i

Equmeniakyrkan och gör det möjligt för diakon att utföra kyrkliga handlingar även om det inte står angivet specifikt i styrdokumenterna att det är dennes uppgift. Vissa församlingar inom Equmeniakyrkan har genomfört det ”monodiakonat” som Andreasson diskuterar i sin utredning ”Diakonatet inom Equmeniakyrkan”, det vill säga att diakonen innehar ämbetets fulla ministerium.

Ämbetsdiakonatet i 2018 års kontext i Equmeniakyrkan är en del av ett tvåledat ämbete. Ämbetet benämns ”särskild tjänst” i ”Teologisk grund för Equmeniakyrkan”. Diakonen ordinerar till tjänst i församling och samhälle. Diakonen förvaltar sakramentet och utför alla kyrkliga handlingar utom vigsel. Diakonen kan vara föreståndare i en församling, regional kyrkoledare och biträdande kyrkoledare. På grund av Equmeniakyrkans historia så finns det flera ämbetssyner som samsas inom samma styrdokument vilket ger utrymme för lokala skillnader i ecklesiologi och ämbetssyn. Även om Svenska Missionskyrkans särskilda diakonat har varit normerande för det equmeniakyrkliga diakonatet så lever det baptistiska och metodistiska diakonaten kvar inom de församlingar som praktiserar dessa ämbetssyner. Det finns ordinerade diakoner utan anställning och ”fritidsledardiakoner” i Equmeniakyrkan vilket är ytterligare en orsak till att diakonatet är otydligt.

Diakonatet kan inte jämföras med pastor som normerande. Det är ett felslut. Jag bestrider därmed Hans Andreassons slutsats att Equmeniakyrkans särskilda diakonats omförhandlande bestäms av dess pastorskår. Jag har inte funnit något ecklesiologiskt eller annat argument för att detta påstående skulle vara sant. Diakonerna innehar ett eget ämbete och egen spiritualitet.

Hur många gånger kan man bli diakon i Equmeniakyrkan? Efter antagande till diakonkandidat i Equmeniakyrkan och studier så är det dags att gå ut i vägledningsåret vid en högtidlig gudstjänst i kyrkokonferensen. Efteråt får kandidaten kalla sig diakon och bära grön diakonskjorta med frimärkskrage. Några veckor senare är det skolavslutning med examenhögtid och den nyblivne diakonen kan börja sin första diakontjänst och blir då välkomnad som diakon i församlingen i en förbönsakt. Diakonen gör ett vägledningsår med tjänst i församlingen och stöd av samfundet. Nästa vår är det dags för ordination i kyrkokonferensens avslutande högtidsgudstjänst med bön och handpåläggning. Diakonen bär robe och stola samt mottager Equmeniakyrkans diakonsmycke, avlägger diakonlöften och har diakons tystnadsplikt. Därefter är det dags för diakonen att installeras i sin tjänst i den församling där denne redan tjänstgjort i ett år.

Installationsgudstjänsten är högtidlig och leds av regional kyrkoledare. Med detta sagt så bestrider jag Hans Andreassons påstående att det finns en tydlig övergång för den som går in i det särskilda diakonatet.

5.2 Svenska kyrkans särskilda diakonat - diskussion

Inom Svenska kyrkans vigs diakoner med bön och handpåläggning i likhet med ”Diakonaten i en liturgisk sakramental ämbetsmodell i fornkyrkan”. Diakonen representerar Kristi kärlek vilket finns beskrivet i *Ett biskopsbrev om diakoni*. Inom modellen ”Prästämvet som kyrkans sakramental ämbete med diakonaten som en grad inom detta” så är det svårt att finna likheter med dagens diakonat. I Svenska kyrkan kan diakonen ha en liturgisk uppgift jämte prästen i eukaristin. Diakoner i Svenska kyrkan är underställd biskopen men jag finner inte att det skulle finnas de starka band som beskrivits i det fornkyrkliga diakonatet.

Diakonerna är andliga ledare, har karitativa uppgifter, sprider Guds kärlek och administrerar enligt modellen för ”Ett administrativ-karitativt diakonat som en del av kyrkans ämbete i calvinsk reformation”. Svenska kyrkan har helt övergivit modellen om ”Moderhusdiakonin som ett uttryck för en differentierad ecklesiologi och ett begynnande uppbrott ur monopresbyteriatet”. Men det finns en kluvenhet i synen på diakonin då det finns diakonissor vigda in i moderhusdiakonin kvar i tjänst.

Svenska kyrkan har ett ämbetsdiakonate som en del av ett treledat ämbete. Från och med 1999 års kyrkoordning användes termen vigningstjänst. I stället för att fullt ut benämna diakonaten ämbete så benämns även biskop och präst som vigningstjänster. Ett ämbete är en typ av tjänst men alla tjänster är inte ämbeten. Svenska kyrkan har 2018 ett ämbetsdiakonate med diakoner som är utbildade och vigda i olika traditioner. Dels de som är utbildade och vigda in i ett moderhusdiakonate till att tjäna i samhället dels de som är utbildade med stiftet som huvudman och vigda att tjäna i och för församling. Svenska kyrkans ämbetssyn angående det särskilda diakonaten är oklar.

Inom Svenska kyrkan är det en markerad övergång till diakonaten. Det är godkänd diakonexamen som gäller och därefter vigning av biskopen i domkyrkan med

diakonskjorta, smycke, alba och stola, löften handpåläggning och bön. Därefter är den vigde diakon. Denne välkomnas senare av den församling som mottager diakonen för tjänst.

5.3 Komparativ studie

På frågan om hur ämbetssynen, inom de båda samfunden påverkar det särskilda diakonatet finner jag att både Equmeniakyrkan, med ett tvåledat ämbete, och Svenska kyrkan, med ett treledat ämbete, har ett särskilt diakonat som uppvisar stora likheter med varandra. Diakonerna innehar ett ämbete som kräver grundutbildning samt diakonutbildning, antagande till diakonkandidat, ordination/vigning, tystnadsplikt, ämbetsdräkt, diakonsmycke och högtidsdräkt med robe/alba och stola.

Båda samfunden har ett ämbetsdiakoniat med diakoner som innehar anställning, lön och semester. Anmärkningsvärt i sammanhanget är att trots de båda samfunden beskriver att diakonin är betydelsefull för kyrkans identitet och att de båda samfunden lägger ner resurser på att utbilda och ordinera/viga och ha tillsyn över dem och beskriver deras uppgifter så finns det varken i Equmeniakyrkan eller Svenska kyrkan någon som helst styrning som förbinder en församling eller ett pastorat att ha någon anställd diakon som utgör ett särskilt diakonat med ansvar för att diakoni utförs och på ett kvalitetssäkrat sätt.

De båda samfunden som är föremål för denna studie har olika ecklesiologier vilket har en stark påverkan på deras respektive särskilda diakonat. Equmeniakyrkan rymmer flera ecklesiologier inom samfundet med stor frihet för diakonen att verka inom det allmänna prästadömet. Svenska kyrkan är ett stort samfund med pastorat och församlingar med många anställda i flera olika yrkesgrupper.

Den är en territoriell episkopal kyrka med normativa dokument som reglerar vilket som är en diakons uppgift och vad som är uppgift för präst. I *Kyrkoordningen för Svenska kyrkan* finns det beskrivet att kyrkliga handlingar såsom exempelvis dop, begravning, konfirmation, ta emot bikt och att leda nattvardsfirande endast är prästens uppgift. Det får således inte utföras av diakon.

Equmeniakyrkans teologi och praxis är spretig men jag finner att det särskilda diakonatet till betydande del vilar i dess mittfåra med rötter från Missionskyrkan med arv från både Elsa Borg, Samariterhemmet och "fritidsledardiakonerna". Ordinerade diakoner utan uppdrag av anställningskaraktär är dock en betydande majoritet.

De båda samfunden erkänner varandras ämbeten och har en partiell gemenskap med möjlighet till lokal samverkan. De båda samfunden i denna studie ordinerar/viger diakoner till kyrkans ämbete. Diakonen innehar då särskild tjänst/vigningstjänst. Ämbetsfrågan ligger på samfundsnivå.

6 Behov av vidare studier

Under arbetet med denna uppsats har jag reflekterat över Equmeniakyrkans diakonat. Det uppvisar likheter med Church of Englands diakonat. I den engelska kyrkan behöll man diakonatet efter reformationen som en vigningsgrad inom prästämbetet. Under 1800-talet tillkom ett kvinnligt diakonat med diakonissa (deaconess) som titulering. Det kvinnliga diakonatets titulering ändrades på 1920-talet till att vara det samma som för prästerna (reverend). Den teologiska modellen för detta var att man ville efterlikna fornkyrkans diakonat. Det kvinnliga moderhusbundna diakonatet (deaconess) har pastorala uppgifter som omsorg, dop, begravning och predikan i likhet med det manliga diakonatet. Det manliga diakonatet öppnades upp för kvinnor under 1980-talet och det finns ett växande antal kvinnor i ett ständigt diakonat då dessa inte, som sina manliga kollegor, kan gå vidare till präst. Det ständiga kvinnliga diakonatet har pastorala uppgifter och det finns kvinnliga kyrkoherdar (vicars). Således har Church of England tre olika diakonat; kvinnligt moderhusdiakoniat, manligt diakonat som vigningsgrad till präst samt ett kvinnligt ständigt diakonat med pastoral inriktning.⁸⁷

Jag utvecklar denna tanke enligt följande. Den första jämförelsen är Equmeniakyrkans särskilda diakonat som är ordinerade men saknar tjänst av anställningskaraktär med Church of Englands moderhusdiakoniat. Likheten ligger i ett karitativt uppdrag utan anställningskaraktär och att båda kan ha pastorala uppgifter. Den andra jämförelsen är Equmeniakyrkans diakonat med Church of Englands ständiga diakonat. Likheterna jag finner är att båda diakonaten är ständiga och kan ha pastoral karaktär inom Equmeniakyrkan. Den tredje jämförelsen är att det finns diakoner inom Equmeniakyrkan som går in i tjänst som pastor. Jag är ett exempel på detta. Jag gör jämförelsen mot Church of Englands manliga diakonat som ett led i prästutbildningen.

Med detta sagt vill jag betona att antalet diakonimodeller inom ett samfund inte med nödvändighet är begränsad till talet ett.

⁸⁷ Brodd, 1992, s. 45.

Jag vill betona att de teologiska modeller som fanns för Svenska kyrkans ”pastorsdiakoner” och Metodistkyrkans ”lokaldiakoner” båda var inom en episkopal ecklesiologisk struktur. För att utveckla diakonatet inom Equmeniakyrkan i denna riktning krävs således en vidare studie i dess ecklesiologi och ämbetssyn för att utforska om den är lämplig. Equmeniakyrkans ecklesiologi och ämbetssyn är ett område som jag gärna forskar vidare i.

Angående Svenska kyrkans diakonat så har jag reflekterat över om det skall räknas som en progression eller reduktion att avskaffa ett förhållandevis självständigt moderhusdiakonats och ersätta det med ett noga reglerad kyrklig tjänst. Är det en likhet det uppvisar med den tidiga kyrkans diakonissor att ”Uppenbarligen har kvinnor under en viss period i kyrkans historia haft en sådan ställning i kyrkolivet att reaktionen måste medföra en reduktion”⁸⁸ såsom det beskrivs i ”Diakonats – en kort historisk överblick”.

Jag lämnar denna fråga obesvarad.

⁸⁸ Brodd, 1992, s. 209.

Referenser

Källor

Arnheim, Selma, i MKK:s jubileumsskrift, 1958,

Engel, Charlotte; Christiansson, Elisabeth, *Diakonins strukturer: En presentation av tre empiriska studier av den församlingsdiakonala verksamheten i Stockholms stift 2016/2017*, 2017. Stockholm: Ersta Sköndal Bräcke högskola.

Equmeniakyrkan, *Kyrkohandbok för Equmeniakyrkans församlingar*, 2016. Stockholm: Verbum AB.

Ett Biskopsbrev Om Diakoni: Biskopsmötet 2015. Biskopsbrev, 2015. Uppsala: Svenska Kyrkan, 2015.

Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan: Biskopsmötet 2014. Biskopsbrev, 2014. Uppsala: Svenska kyrkan.

Metodistkyrkan i Sverige, *Kyrkohandbok för Metodistkyrkan*, 1968. Stockholm: Nya Bokförlags Aktiebolag.

Svenska Bibelsällskapet, *Bibel 2000 med parallellhänvisningar och Apokryferna*, 2007. Örebro: Markus förlag.

Sveriges Kristna Råd, *Diakoni mer än ord: En introduktion till kyrkornas sociala arbete*, 2014. Sveriges Kristna Råd.

Svenska kyrkan, *Kyrkohandbok för Svenska kyrkan*, 2018. Stockholm: Verbum AB.

Svenska Kyrkan. *Kyrkoordning 2018: med angränsande lagstiftning för Svenska kyrkan*, 2018.

Sveriges Kristna Råd. *Dop, Nattvard, ämbete: Grunddokument För Samtal Om Kyrkans Enhet: Den Officiella Texten Från Faith and Order*, 2014. Sveriges Kristna Råds Skriftserie, 20. Bromma: Sveriges Kristna Råd.

Internetkällor

<http://equmeniakyrkan.se/gudstjanstklader/> , 20180218.

<http://www.brommafolkhogskola.se/wp-content/uploads/2018/01/Diakonal-utbildning.pdf> ,
20180219.

<http://www.brommafolkhogskola.se/diakonalutbildning/>, 20180219.

<https://www.svenskakyrkan.se/statistik>, 20181220.

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/DA1B501CC09E109FC22577AE002A3DD8/\\$FILE/Delaktiga%20i%20Kristus.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/DA1B501CC09E109FC22577AE002A3DD8/$FILE/Delaktiga%20i%20Kristus.pdf), 20181214.

<https://equmeniakyrkan.se/wp-content/uploads/2017/10/Diakonatet-inom-Equmeniakyrkan-20171004.pdf> , 20181008.

https://equmeniakyrkan.se/wp-content/uploads/2018/09/i-kyrkans-tjanst_utredningen_september_2018.pdf, 20181015.

<http://equmeniakyrkan.se/teologiskt-rad/>, 20181015.

<http://blogg.equmeniakyrkan.se/blog/2015/02/17/en-kyrka-ett-samfund-ett-sammanhang/>, 20181016.

<https://equmeniakyrkan.se/wp-content/uploads/2016/11/Ekumenisk-overenskommelse-med-Svenska-kyrkan.pdf>

<https://www.svenskakyrkan.se/utbildningsinstitutet/pastoralteologisk-utbildning---diakon>, 20181124.

<https://www.svenskakyrkan.se/utbildningsinstitutet/kursplaner-diaakonprogrammet->, 2018-11-24

<http://www.uu.se/utbildning/utbildningar/selma/kursplan/?kpid=36275&lasar=18%2F19&typ=1>,
20181228.

<http://blogg.missionskyrkan.se/diakonibloggen/2011/05/28/missionkyrkans-diakonsmycke/>,
20190101.

<https://equmeniakyrkan.se/vigselbehorighet/> , 20190101.

Litteratur

Andreasson, Hans, *Liv och rörelse Svenska Missionskyrkans historia och identitet*, 2007. Stockholm: Verbum förlag AB.

Blennberger, Erik; Hansson, Mats J., *Diakoni: tolkning, historik, praktik*, 2008.1. uppl.: Stockholm: Verbum.

Borgehammar, Sephan, Red., *Kyrkans liv: Introduktion till kyrkovetenskapen*, 1993. Stockholm: Verbum Förlag AB.

Brodd, Sven-Erik, *Diakonater från ecklesiologi till pastoral praxis*, 1992. Uppsala: Tro och tanke.

Brodd, Sven-Erik, *Diakonen i mässan*, 2005. Stockholm: Verbum förlag AB.

Brodd, Sven-Erik, *Diakonins Teologi*, 1997. Stockholm: Verbum.

Inghammar, Helena, *Från moderhuset till domkyrkan: Upptagning, invigning och vigning av diakoner och diakonissor i Svenska kyrkan 1855-1999*, 2005. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.

Julén, Jonatan, *metodistkyrkan i Sverige: Några grunddrag av dess uppkomst och utveckling*, 1923. Stockholm: Nya Bokförlags Aktiebolaget.

Palmær, George, Red. Larsson, Rich., *Väckelse och social gärning*, 1938. Stockholm: Svenska Missionsförbundets förlag.

Åqvist, Berit Red. *Tro Frihet Gemenskap - Svensk baptism genom 150 år*, 1998. Örebro: Svenska Baptistsamfundet och Libris förlag.